

TÜRK MİLLETLERARASI ÖZEL HUKUKUNDA KİŞİLİK HAKLARININ İNTERNET VE ÖZELLİKLE SOSYAL MEDYA VASITASIYLA İHLALİNDE UYGULANACAK HUKUKUN TAYİNİ

DETERMINATION OF THE APPLICABLE LAW IN TURKISH PRIVATE INTERNATIONAL LAW IN THE VIOLATION OF PERSONAL RIGHTS THROUGH THE INTERNET AND ESPECIALLY SOCIAL MEDIA

Mehmet ÇOĞALAN*

Makale Bilgi

Gönderi: 02/04/2024
Kabul : 31/07/2024

Anahtar Kelimeler

İnternet,
Sosyal Medya,
Kişilik Hakkı,
Koruyucu Davalar,
Kararın Yayımlanması,
Uygulanacak Hukuk.

Article Info

Received: 02/04/2024
Accepted: 31/07/2024

Keywords

İnternet,
Social Media,
Personal Right,
Protective Cases,
Publication of Decision,
Applicable Law.

Özet

İnternet insanlığın gelişimi açısından son yıllarda ortaya çıkan en önemli teknolojidir. Bu kadar önemli bir teknoloji dünyanın her yerinden insanları bir araya getirmekte ve bu iletişim sonucunda da kişilik hakları ihlal edilebilmektedir. İnternet sebebiyle, kişilik haklarının ihlali, farklı milletlerden insanlar arasında oldukça fazla olabilmektedir. Kişilik haklarının ihlali ile birlikte, zarara uğrayan tarafın dava açma hakkı bulunmaktadır. Bu davalar kişilerin taleplerine göre farklı nitelikte olabilmektedir. Bu kişi ihlal gerçekleşmeden önleme davası, ihlal gerçekleşmeye devam ediyorsa saldırıya sonlandırma davası ve fiilin hukuka ayırılığın tespiti davası açabilir. Tüm bu yollarla birlikte hakkı ihlal olan kişi kararın üçüncü kişilere bildirilmesi ve yayımlanmasını talep edebilir. Yabancı unsurlu ihlallerde ise, hangi hukukun uygulanacağına ilişkin olarak mevzuatımızda düzenlemeler bulunmaktadır. Hukuki meselelere başka bir ülke hukukunun uygulanmasına engel olan kamu düzeni ve doğrudan uygulanan kurallar da, uygulanması gereken hukukun hâkim tarafından tatbik edilmesine engel olabilecektir. Burada her ülkenin ifade hürriyeti konusunda yaklaşımlarının farklı olması sebebiyle, uygulanma durumları da ülkeden ülkeye farklılık gösterecektir.

Abstract

The Internet is an efficient technology that has emerged in recent years in terms of the development of humanity. Such an important technology brings people together from everywhere in the world, and as a result of this communication, some people's personal rights may be violated. Due to the Internet, violations of personal rights can occur among people of different nationalities. In case of violation of personal rights, the injured party has the right to file a lawsuit. These cases may be of different nature depending on the demands of the individuals. This person may file a lawsuit to prevent the violation before it occurs, a lawsuit to stop the attack if the violation continues, and a lawsuit to determine whether the act is unlawful. In all these ways, a person whose rights have been dishonored may request that the verdict be notified to other parties and published. In case of violations with foreign elements, there are regulations in our legislation regarding which law will be applied. Public order and directly applicable rules that prevent the using of foreign law may prevent the judge from applying the applicable law. Here, since each country has different approaches to freedom of expression, implementation situations will also differ from country to country.

 Bu eser [Creative Commons Atıf-GayriTicari 4.0 Uluslararası Lisansı](https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/) ile lisanslanmıştır.

* Dr. Öğretim Üyesi, Hacettepe Üniversitesi, Hukuk Fakültesi, Bilişim ve Teknoloji Hukuku Anabilim Dalı.

Atıf Şekli | **Cite As:** ÇOĞALAN, Mehmet, "Türk Milletlerarası Özel Hukukunda Kişilik Haklarının İnternet ve Özellikle Sosyal Medya Vasıtasıyla İhlalinde Uygulanacak Hukukun Tayini", İnÜHFD, 15(2), 2024, s.309-321. **İntihal** | **Plagiarism:** Bu çalışma intihal programında kontrol edilmiş ve en az iki hakem incelemesinden geçmiştir. | **This article has been controlled via plagiarism software and reviewed by at least two blind referees.**

EXTENDED SUMMARY

The purpose of our work is to evaluate the code to be applied in violations of personal rights that occur via the internet and contain foreign elements. With the increase in internet use in recent years, insults or defamation acts are now done over the internet instead of traditional media, and these acts can also come from outside the country because of internet. It is likely that the number of defamatory acts or insults containing foreign elements will increase due to the internet. Consequently, the subject of work is an issue that is likely to come to the agenda both now and in the future.

In our study, internet was examined from a technical and historical perspective, and information was given about development stages of internet and the types of social media. General legal remedies that people who suffer damage as a result of rights violations occurring in these media can apply are explained. These methods may be to prevent, eliminate or detect the current situation, as well as to sue for compensation to compensate for the damage after the event. In the continuation of our work, the issue of applicable law is mentioned. Regarding the applicable legal rules, there are provisions in favor of the injured party. The injured party will choose the one that is in his or her favor among the options presented to him. Finally, our study was completed by talking about public order and directly applied rules, which are situations that prevent the law to be applied.

If we were to briefly explain our work; The internet, which developed with the Cold War period, began to be used in its modern sense in the early 1990s. The period that progressed in the form of web 1.0 until the early 2000s, that is, when only people who opened the website and produced content were active, evolved into a period in which users were active after the 2000s, with the entry of web 2.0 into our lives. This change has introduced the concept of social media into people's lives. With social media, not only website owners but also users have become active, producing and sharing content for their websites. Social media consists of a wide variety of areas, but the most common are social networks.

As the internet brings people together through different means, interpersonal sharing and connections have increased. As a result of this situation, the rate at which people violate each other's rights over the internet has increased rapidly. Because although the increased connection between people brings benefits, it will inevitably cause harm. People may resort to different legal remedies as a result of their rights being violated. They will demand that the violations committed against them be prevented and stopped, and that compensation be given for the damages caused to them.

When it comes to the internet, generally there will be an element of foreign element in disputes. Because the internet is an environment used by people from different nations all over the world and where these people can easily communicate with each other. Since there is an element of foreign element, people need rules to file the above-mentioned cases. Article 35 of the Private International Law and International Procedural Law contains provisions regarding the law to be applied in violation of personal rights over internet. According to the mentioned article:

"In case of violation of personal rights via the internet, according to the choice made by the person who is harmed as a result of the violation, if the harmer is in a position to know that harm will occur in the country of the injured party; It may be the habitual residence of the injured party. Another option; Again, depending on the choice of the injured party, the law of that country may be applied wherever the workplace or habitual residence of the injured party is located. Finally, if the injured party chooses, the law of the country where the damage occurred will be applied; in this case, the person who caused the damage must be in a position to know that the damage is likely to occur in this country."

The person who is aggrieved as a result of the violation of rights will seek his/her rights by applying to the court. If there is a foreign element in the dispute, the judge will determine the applicable law. After the applicable law is determined, consideration should be given to issues such as public order and directly applicable rules. If these issues exist, the judge can change the applicable law.

I. GİRİŞ

Çalışmamızda, Türk Milletlerarası Özel Hukukunda kişilik haklarının internet ve özellikle sosyal medya vasıtasıyla ihlalinde uygulanacak hukukun tayini konusu ele alınacaktır. 20. yy. son çeyreğinden günümüze kadar internet insan hayatının neredeyse tüm alanlarında yer almıştır. Sosyal medyanın¹ da dünya çapında son yıllarda oldukça fazla kullanılmasıyla birlikte internet kullanımı ve farklı ülkelerden insanların birbirleriyle iletişimi artmıştır. Farklı ülkelerden kişilerin iletişiminin artması şüphesiz hukuka ilişkin sorunların ortaya çıkmasına neden olmuş ve özellikle milletlerarası özel hukuk alanını ilgilendiren meseleler gündeme gelmiştir.

Yabancılık unsuru içeren ilişki ve olayları inceleyen bir disiplin olarak milletlerarası özel hukuk ile dünyanın her yerinde aktif olarak kullanılan, anonim kullanıcıların son derece fazla olduğu, merkezi kontrol eksikliğinin yaşandığı, coğrafi olarak belirlenebilme durumunun zor olduğu internet teknolojisi bir araya geldiğinde, ortaya çözülmesi zor hukuki problemlerin çıkacağı izahtan varestedir.

İnternet vasıtası ile birbirine bağlanan cihazlarla coğrafi uzaklıklar anlamını yitirmektedir, kullanıcıların birbiriyle paylaştıkları ve gördükleri fiziki varlıklar değil, veri şeklinde oluşan karakterlerdir.² İnternet üzerinden fikir ve düşüncelerin basit ve hızlı bir şekilde paylaşılması diğer iletişim araçlarının kullanımını da azaltmıştır. Geleneksel iletişim araçlarında (telefon, faks, televizyon...) kişilerin birbirleriyle bağlantı halinde olması için açık bir şekilde belirli bir emek sarf etmeleri gerekmektedir, örneğin; televizyona yayına çıkmak için programa katılması ve fikirlerini yayması ya da faks için belirli işlemler gerçekleştirilmesi. Ancak internet kullanımında kişiler bir fikir veya görüş belirtmek istediklerinde direkt olarak bunu tek tuşla paylaşabilmektedir. Tek bir tuşla diğer tüm insanlarla paylaşılabilen fikirler, bazen başka insanların haklarını ihlal edebilecek nitelikte olabilmektedir. Günümüzde, kişilik haklarının ihlalinin büyük çoğunluğu sosyal medya üzerinden gerçekleşmektedir. Sosyal medya üzerinden kişilerin kendilerini saklayarak anonim bir şekilde fikirlerini beyan etmesi de oldukça kolaydır.

İnternetin merkezi kontrol eksikliği, her yerde olması ve hareketli yapısı, coğrafi belirleyicilerin çevrimiçi kullanımda sınırlı olarak paylaşılması, anonim olma durumu, interneti geleneksel iletişim hallerinden ayırdığı için, milletlerarası özel hukuk bağlamında uygulanacak hukukun tespiti açısından da problemler oluşacaktır. Geleneksel iletişimden farklı olması sebebiyle, oluşacak problemlerin çözümü oldukça kıymetlidir.

Çalışmamızın ilk bölümde internet ile ilgili olarak teknik açıklamalar ve internet kullanımında en fazla yere sahip olan sosyal medya mecraları hakkında bilgiler verilecektir. Sosyal medya, özellikle internetin ilk çıktığı zamana, başka bir ifadeyle kullanıcının aktif olmağı sadece içerik sağlayıcıların aktif olduğu döneme nazaran, kullanıcı odaklı bir internet ortamı sunmuştur. Bu sebeple, bireysel kullanıcılar interneti daha aktif ve sürekli olarak kullanmıştır. Geleneksel medyadan oldukça farklı olması sebebiyle internet kavramını açıklamak, gerek anonim olma gerekse evrensel ve her yerde olması açısından oldukça zordur. Bu sebeple bu bölümde internet kavramının Milletlerarası Özel Hukuk bağlamında değerlendirilmesine de yer verilecektir. Çalışmamızın ikinci bölümünde, kişi ve kişilik hakları ile ilgili olarak çalışma kapsamında bilgi verilecektir. Kişi ve kişilik haklarının ihlali halinde, Türk Hukukunda başvurulacak yollar, Türk Medeni Kanunu (TMK) kapsamında değerlendirilecektir. Kişilik haklarının internet yolu ile ihlali halinde daha hızlı ve etkin tedbirler almak amacıyla farklı başvuru yolları da bulunmaktadır ancak çalışma kapsamında sadece TMK hükümleri incelenecektir. Çalışmamızın son bölümünde kişilik haklarının internet vasıtasıyla ihlali halinde uygulanacak konusuna yer verilecektir. Uygulanacak hukuk konusunu incelenirken başka bir ülke hukukunun doğrudan uygulanmasını engelleyen haller diğer bir deyişle kamu düzeni ile doğrudan uygulanan kurallar incelenecek ve son olarak sonuç ve değerlendirmelerde bulunulacaktır.

II. İNTERNET

İnternet kavramını tanımlamak oldukça güçtür. Öğretimde ve yargı kararlarında internetin birbirinden farklı tanımlamaları mevcuttur. Türk Dil Kurumu tarafından genel ağ³ olarak ifade edilen internet, dünyadaki tüm bilgisayarların birbirleriyle iletişime geçmesini sağlayan sistemdir. Bir tanımda ise;

“İnternet, tüm dünya üzerinde sayısız yerel ve bölgesel, kamusal ve özel iletişim ağını birbirine bağlayan, kişilerin ve kurumların bu ağ üzerinden iletişim, veri paylaşımı ve etkileşim sağlayabildiği uluslararası bilişim ağıdır”⁴.

Yargıtay’a göre; “İnternet, birden fazla haberleşme ağının (network) bilgisayarlar aracılığıyla meydana getirdikleri bir iletişim ortamıdır”⁵.

Çalışmamız özelinde, tüm bu tanımlardan anlaşılması gereken temel nokta, internetin; insanları, bilgisayar ya da internet erişimine uygun diğer teknolojik aletlerle birbirine hızlı bir şekilde bağlayan bir teknolojik yapı olduğudur. Farklı ülkelerdeki insanların birbirleriyle internet yoluyla iletişime geçmesiyle, çatışmaların meydana gelmesi kaçınılmaz bir durum olacağından, milletlerarası özel hukuku ilgilendiren meselelerin ortaya çıkma ihtimalide oldukça fazla olacaktır.

¹ Sosyal Medya: Genel ağda oluşturulan sosyal ağlar üzerinden kullanıcılar arasında görsel ve işitsel malzeme paylaşımını, bilgi aktarımını, haberleşmeyi sağlayan iletişim ortamı. TDK Sözlüğü: <https://sozluk.gov.tr>, (Erişim: 21.08.2023).

² ÖZEL, Salih: “İnternet Yoluyla Kişilik Hakları İhlallerinde Uygulanacak Hukuk Meselesi”, Milletlerarası Hukuk Ve Milletlerarası Özel Hukuk Bülteni, 24(1-2), 2004, s.610.

³ TDK Sözlüğü: <https://sozluk.gov.tr>, (Erişim: 21.08.2023).

⁴ EKİCİ, Şerafettin: Bilişim ve Teknoloji Hukuku, 2. Bası, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2023, s.56.

⁵ YHGK., 16.01.2013, E.2012/659, K.2013/71.

A. İnternetin Günümüzde Kullanım Şekilleri ve Beklenen Gelişmeler

İnternet, çeşitli evrelerden geçerek günümüzde kullandığımız teknolojiye erişmiş ve ileride de geçireceği evrelerle daha farklı bir teknolojiye erişecektir. İnternet literatürde, teknolojik aletlerin gelişmesi ve kullanıcı etkileşimi dikkate alınarak Web 1.0, web 2.0, web 3.0 ve web 4.0 şeklinde dört farklı evreye ayrılmıştır⁶.

Web 1.0, günümüzde kullandığımız şekilde internetin ilk çıktığı zamanla, web 2.0'ın başlangıç zamanına kadar olan süreyi kapsamaktadır. 1990 senesinde, Tim Berners-Lee ilk web sitesini açmıştır⁷. İlk web siteleri yani web 1.0 teknolojisi, bilgiyi sunma amaçlı olarak oluşturulmuştu bu sebeple web sitelerinin kontrolü kullanıcılarda değil tamamen teknolojiyi oluşturanlardaydı, kullanıcılar sadece görebilecekleri ve okuyabilecekleri bir içeriğe ulaşabiliyorlardı⁸. İlk web sitelerinde, günümüzde olduğu gibi kullanıcılar, aktif olarak katılım sağlayamamaktaydı, bu sebeple kullanıcılar arasında bir ihtilaf çıkma ihtimali de düşüktü, bunu yerine internet sitesini kuran kişi içeriği oluşturduğu için, bu kişinin ihtilaf çıkması halinde taraf olma durumu daha fazla ihtimal dâhilindeydi.

Web2.0 kavramı, yaygın olmadan önce ilk Tim O'Rilley tarafından dile getirilmiş, internet ağının kolaylarını ve etkilerini, daha fazla insanın kullanması için uygulamalar oluşturmak amacıyla gelişen bir işletme devrimi olarak anlatılmıştır⁹. Web 2.0 ile birlikte, web sitelerini kuran ve onlara içerik üreticiler yerine web sitelerini kullananlar daha aktif hale gelmiştir. Web 2.0 teknolojisinin en büyük örneği sosyal medyalardır. Günümüzde, sosyal medya internet kullanıcılarının birbiriyle en çok iletişime geçerek ve bunun doğal bir sonucu olarak en çok kişilik haklarının ihlal edildiği platformlar haline gelmişlerdir.

2016 yılında ortaya çıkan ve sistemin idaresini kullanıcıların yürütmeye başladığı Web 3.0, makinelerin ve kullanıcıların birbirleriyle anlaşarak etkileşim halinde olduğu teknolojiyi ifade etmektedir¹⁰. Bu sistemle birlikte, internet kullanımında, kişiye özel sonuçlar ve çıktılar makine tarafından kullanıcıya iletilmektedir. Kullanıcı kendine özel olarak talep ettiği bir bilgiyi, makine, kullanıcıdan daha öncesinde elde ettiği verilerle harmanlayarak, talebe özel bir çıktı sunmaktadır.

İlk defa 2011 senesinde Almanya'da dile getirilen endüstri 4.0 kavramıyla ilişkilendirilen Web4.0 kavramı ile kurulacak akıllı fabrikaların içeriğindeki makinelerin birbiriyle iletişimi web ortamında analiz edilebilecektir¹¹. Sadece fabrikalarda da değil insanların günlük yaşamında da etkili olacak olan web 4.0, makinelerle insanların bir takım çalışması gibi karşılıklı etkileşimde bulundurarak, insanların yaşamını da kolaylaştıracaktır.

B. Sosyal Medya

Sosyal medya platformları bir önceki başlıkta belirtildiği üzere, internet kullanıcıların, içerik üretme ve etkileşimde bulunma konularında aktif olması yani web 2.0'ın internet kullanımında aktifleşmesi ile hayatımıza girmiştir. Sosyal medyanın, farklı yönlerini öne çıkaran birçok tanımı mevcuttur. Sosyal medyada bulunması gereken niteliklere dikkat çeken bir tanıma göre;

“İnternet (web 2.0) tabanlı bir dijital mecranın (platformun) sosyal medya kavramı içerisinde nitelendirilebilmesi, anılan mecranın belirli şartları taşıyan herkesçe genel olarak erişilebilir olmasına, kullanıcılar arasında interaktif paylaşım/etkileşimi desteklemesine ve özel yahut genel iletişime imkân sağlanmasına bağlıdır”¹².

Sosyal medyanın insanlar arası iletişim yönüne vurgu yapan bir açıklamada ise ;

“Özellikle web 2.0 temel kavramının oluşturulması ile gelişim gösteren sosyal medya anlayışı, bu özelliği itibarı ile sosyal medyanın bileşenleri arasında halk, kitle veya toplum ile birlikte iş birliği kavramları gelmektedir. Bu bakımdan internet sayfalarının sosyal medya özelliğinde tasarlanabilmesi için toplulukların işbirliklerine imkân veren nitelikte olmaları gerekmektedir”¹³.

Sosyal medyanın web 2.0 tabanlı olmasını temel olarak yapılan bir tanımlamada ise;

“sosyal medya web 2.0 sisteminin, ideolojik ve teknolojik temelleri üzerinde inşa edilen ve kullanıcı tarafından meydana getirilecek içeriğin oluşturulması ve paylaşılmasına imkân tanıyan internet destekli uygulamaların tümüdür”¹⁴.

Görüldüğü üzere sosyal medya kavramını farklı açılardan ele alan tanımlar bulunmaktadır. Sosyal medyayı tüm açılardan değerlendirip bir tanımlama yapmak gerekirse; sosyal medya, insanların internet teknoloji vasıtasıyla çeşitli uygulamalar kullanarak, dünyanın farklı yerlerinden birbiriyle etkileşim halinde bulunarak içerik oluşturup, bu içerikleri paylaştıkları platformları ifade etmektedir.

⁶ Web 1.0, 2.0, 3.0 ve 4.0'ın Tarihi (Ö. YILMAZ, Çev.), Maltepe Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi, 8(2), 2021, s.351-359.

⁷ KAPAN, Kaan/ÜNCEL, Rumeysa: “Gelişen Web Teknolojilerinin (Web 1.0- Web 2.0- Web 3.0) Türkiye Turizmine Etkisi”. Safran Kültür Ve Turizm Araştırmaları Dergisi, 3(3), 2020, s.276-289.

⁸ ÖZDEN, Tuğba Aybüke: “1.0'dan 5.0'a Dünya: Web, Pazarlama, Endüstri Ve Toplum”, Journal of Business in the Digital Age, 5(1), 2022, s.30.

⁹ O'REILLY, T.: “What Is Web 2.0 Design Patterns and Business Models for the Next Generation of Software”, 2005, <http://www.oreilly.com/pub/a/web2/archive/what-is-web-20.html>, (Erişim: 21.08.2023).

¹⁰ ÖZDEN, 31.

¹¹ ERSÖZ, B: “Yeni Nesil Web paradigması: Web 4.0”, Bilgisayar Bilimleri ve Teknoloji Dergisi, 1(2), 2020, s.61.

¹² KAYA, s.6-7; AKKURT, Sinan Sami: Sosyal Medyada gerçekleşen İhlaller Karşısında Kişilik Hakkının Korunması, 3. Basi, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2023, s.102.

¹³ YEGEN, Ceren: “Demokratik ve Yeni Bir Kamusal Alan Olarak Sosyal Medya”, Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 1(2), 2013, s.122.

¹⁴ KAPLAN, Andreas/HAENLEİN Michael, “Users of the World, Unite! The Challenges and Opportunities of Social Media”, Business Horizons, 53(1), 2010, s.61.

1. Sosyal Medyanın Tarihsel Gelişimi

Sosyal medyanın tarihte ortaya çıkan ilk örneği, “plato” uygulaması olup 1963 yılında üretilmiş ve 1973 yılında gelişmelerle birlikte “term-talk” adını almıştır, bu uygulama ile dosyaların iş arkadaşları veya sınıf arkadaşları gibi belirli bir grupla paylaşılması sağlanmıştır¹⁵.

Günümüzde kullandığımız anlamda ilk sosyal medya siteleri, 1994 yılında GeoCities ile ortaya çıkmıştır, bunu 1995 yılında Classmates, 1997 yılında ise Six Degrees takip etmiştir.¹⁶ Mac OS ve Windows gibi grafiksel kullanıcı ara yüzüne sahip teknolojilerin ortaya çıkması ile birlikte sosyal medya platformlarının daha fazla ve etkin bir biçimde gelişip kullanıcılarla buluşmasının önü açılmıştır, bu dönemde 1999 senesinde LiveJournal, 2001 yılında Wikipedia, 2004’te Facebook, 2005’te Youtube, 2006’da da Twitter piyasaya sunulmuştur¹⁷.

2. Sosyal Medya Platformları

Sosyal medya platformları, dünya çapında çok fazla kullanıcıya ulaşmış büyük kuruluşlardan oluştuğu gibi küçük ve kendi çapında alt gruplardan da oluşabilmektedir.¹⁸ Sosyal medyayı, sosyal medya ağları, sosyal ağlar, fotoğraf, ses video paylaşım siteleri, bloglar, mikro bloglar, wikiler, sosyal işletme siteleri, sanal oyun-sanal gerçeklik platformlar, elektronik posta grupları kurumsal internet ve ekstra net gibi alt gruplara ayırabiliriz¹⁹.

Bahsi geçen sosyal medya platformlarından, dünyanın farklı bölgelerinde en çok kullanılan ve çalışmamız açısından önemli olanları inceleyecek olursak, sosyal ağlar bunların en başında gelmektedir. “Sosyal ağ, bireyler arasındaki kişisel veya profesyonel ilişkilerin oluşturduğu ağıdır”²⁰. Sosyal ağlar, birçok farklı bölgeden, birbirinden farklı insanların birbirlerine ulaşmasını ve karşılıklı paylaşım yapmasını sağlamaktadır. Kullanıcı olarak katılım genel manada herkese açık ve ücretsizdir, bu mecralarda genel olarak paylaşım ve iletişim öne çıksa da, paylaşımın kıstası ve özellikleri her ağda farklılık arz edebilmektedir²¹.

III. KİŞİLİK HAKLARI

A. Genel Olarak Kişi ve Kişilik Hakları

Günümüz hukuk sistemlerinde ‘kişi’ kavramı hak sahibi olmaya ve borç altına girmeye ehil hukuk sülheleri olarak tanımlanmaktadır²². Kişilik hakkı en temel anlamıyla, mevcut hukuk düzeniyle koruma altına alınmış olan kişisel değerler şeklinde tanımlanmaktadır²³. Kişilik hakkı bir taraftan da kişileri üçüncü kişilerden koruyarak onlara bir savunma mekanizması da oluşturmaktadır²⁴. Kişilik haklarının tek tek sayılması ve sınırlandırılması oldukça güçtür. Çünkü kişilik hakları daima esnek, değişken ve dinamik yapıdadır. Yargıtay Hukuk Genel Kurulu kararında da “şahsiyeti oluşturan unsurların teker teker sayılması mümkün değildir. Zamanın ihtiyaçlarına göre yeni unsurlar nazara alınmaktadır”²⁵ ifadeleriyle bu durum açıkça belirtilmektedir.

B. Kişilik Haklarının İhlali Durumunda Başvurulacak Yollar

Kişinin, kişilik haklarının ihlal edilmesinin sonuçlarına ilişkin olarak TMK ve TBK’da paralel düzenlemeler bulunmaktadır. TMK maddeleri 23,24 ve 25’e paralel olarak TBK maddesi 75’te de benzer düzenleme mevcuttur. Söz konusu iki kanunda da bulunan hükümler, kişilere genel anlamda bir koruma sunmaktadır. Bahsi geçen iki kanunun yanında kısaca 5651 sayılı “İnternet Ortamında Yapılan Yayınların Düzenlenmesi ve Bu Yayınlar Yoluyla İşlenen Suçlarla Mücadele Edilmesi Hakkında Kanunun”dan (İnternet Kanunu) da söz edilmesi elzemdir. Bahsi geçen kanun, internet ortamında yapılmış olan yayınlara karşı daha hızlı ve pratik çözüm yöntemleri sunmakla birlikte, ispat kurumu açısından genel yollara nazaran daha esnek bir yaklaşımda bulunmaktadır. Bu sebeple 5651 sayılı kanunla yapılacak başvurularda daha hızlı sonuçlar alınabileceği de izahtan varestedir. Ancak, mevcut çalışmamız kapasimda sadece TMK m.25/1’de yer verilen davaları inceleyeceğiz.

1. Önleme Davası

Önleme davası; gelecekte olması muhtemel saldırıyı engellemeye yönelik kullanılabilir bir yöntemdir. Bu davada önemli olan husus saldırının sonucu değil, saldırı fiilinin kendisidir²⁶. Meydana gelen

¹⁵ AKKURT, s.101.

¹⁶ AKKURT, s.101.

¹⁷ AKKURT, s.102.

¹⁸ Facebook, Twitter, Instagram gibi uygulamalar olması rağmen, benzer özelliklere ancak farklı amaçlara sahip daha az kullanıcılu uygulamalarda mevcuttur.

¹⁹ Sosyal medya sınıflandırmalarına ve alt gruplarına ait daha fazla bilgi için bkz. DAL, Nil Esra/DAL, Veysel, “Kişilik Özellikleri Ve Sosyal Ağ Sitesi Kullanım Alışkanlıkları: Üniversite Öğrencileri Üzerine Bir Araştırma”, Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 6(11), 2014, s.144-162. AKKURT, s.106-113.

²⁰ DAL/DAL, s.147.

²¹ AKKURT, s.106.

²² OĞUZMAN, Kemal/SELİÇİ, Özer/OKTAY-ÖZDEMİR, Saibe: Kişiler Hukuku (Geçek ve Tüzel Kişiler), 20. Bası, Filiz Kitapevi, İstanbul 2021, s.2.

²³ ZEVKİLİLER, Aydın: Kişiler Hukuku Gerçek Kişiler, Ankara 1981, s.263.

²⁴ ŞAHANKAYA, Sarp: “Karalama Fiilinin Kişilik Hakkının İhlali Kapsamında Değerlendirilmesi”, İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 14(2), 2023, s.526- 541.

²⁵ Yargıtay HGK., 27.06.2012, E.2012/4-179, K.2012/412. <https://www.kararara.com/forum/viewtopic.php?t=35841> (Erişim: 12.01.2024).

²⁶ KILIÇOĞLU, Ahmet: Şeref, Haysiyet ve Özel Yaşama Basın Yoluyla Yapılan Saldırılarından Hukuksal Sorumluluk, 4. Bası, Turhan Kitabevi, Ankara 2013, s.325.

saldırının önleneyecek olması, daha sonradan açılabilir olan davalardan daha elverişli olacaktır²⁷. Zarar tehlikesinin olması, önleme davasının açılabilmesi için elzemdir²⁸. Bahsi geçen davada kusur ve zararın mevcudiyeti değil, saldırının hukuka aykırılığıyla birlikte yakın ve ciddi olması önemlidir. Böyle bir durumun mevcudiyetini dava dilekçesindeki hususlara göre mahkeme belirlemektedir²⁹. Önleme davasının neticesinde verilecek olan karar yapmama emrini hükmedeceğinden, eda davası şeklinde ortaya çıkmaktadır³⁰. Verilen karar hükmünde, kaçınılması gereken fiil, açık ve detaylıca gösterilmelidir.

Kişilik haklarına dönük hukuka aykırı saldırı tehdidinin mevcudiyeti ya da hazırlık fiillerinin gerçekleştirilmekte olması önleme davasının açılması için gereklidir³¹. Ayrıca, önleme davasını açan taraf tüm bu iddiaları ispatlamakla mükelleftir. Bu davanın mahkemece kabulü için, rıza, kamu yararı ve hukuka uygunluk gibi sebeplerin de bulunmaması gerekir³². Kişilik haklarının ihlal edileceğinin, örneğin bir kişi hakkında yapmadığı bir şeyi yapmış gibi göstermek amacıyla bir iftiranın atılacağı tehlikesinin ortaya çıktığı anda bu davaya başvurulacaktır. Eğer kişi hakkında iftira atılacağına dair güçlü ve inandırıcı deliller mevcutsa, ihlal gerçekleşmeden önlem alınacaktır, örneğin bir sosyal medya hesabına erişim engellenecektir.

2. Son Verme Davası

Kişilik hakkı ihlal edilen taraf, mahkemeden, devam etmekte olan saldırıya son vermesini talep edebilir³³. Mevcut saldırıya son verilmesi için açılan dava, kişilik haklarını ihlal eden fiilin başladığını ve ihlalin devam ettiğini göstermektedir. Son verme davasında amaç devam eden durumu sonlandırmaktır, kişilik hakkı ihlal edilen kişinin durumunu önceki hale getirmek değildir³⁴. Burada önemli olan saldırının devam etmekte olduğudur, saldırı meydana gelmemişse bir önceki başlıkta bahsettiğimiz önleme davası gündeme gelecektir. Bu davanın amacı, hukuka aykırı olan durumu ortadan kaldırarak, geçmiş yerine geleceğe yönelik bir yaptırımın ortaya çıkmasını sağlar³⁵. Tek bir hareketle ortaya çıkan ve biten fiillerde söz konusu davanın makul olmayacağı görülmektedir³⁶. Devamlılık içeren fiiller, devam eden saldırıya son verme davası açısından önem arz etmektedir. Devamlılık içeren fiillerden anlaşılması gereken durum, maddi âlemde bu saldırının devam etmekte olmasıdır³⁷. Saldırı devam ettikçe, önleme davası herhangi bir süreye tabi olmaksızın açılabilir³⁸. Tek bir fiile meydana gelen saldırılarda örneğin hakarete devamlılık esas değildir, fiil gerçekleşmiş ve bitmiştir bu sebeple bir sonraki başlıkta anlatacağımız hukuka aykırılığın tespiti davası ortaya çıkacaktır. Son verme davasında amaç devam eden durumu sonlandırmaktır, kişilik hakkı ihlal edilen kişinin durumunu önceki hale getirmek değildir.

İnternette gerçekleşen saldırılara baktığımızda, bir haber sitesinde veya sosyal medya mecrasında saldırı, yapılan haber veya yazılan bir yazı o mecrada sürekli durduğu için daima başkaları tarafından kolaylıkla ulaşılabilir. Özellikle bir haber sitesinde yapılan yayın, başka sitelerce alınıp haber yapıldıkça bu durum daha da yayılmaktadır. İlk olarak tek bir sitede görülen haber veya yayın, çok kısa bir süre geçmesiyle birçok farklı sitede ulaşılabilir bir noktaya gelmektedir. Böyle bir durumda maddi dünyada devam eden haber, yayın ve yazıların silinmesi gibi mahkeme tarafından verilecek yaptırımlar uygulanabilecektir.

Devam eden saldırıya son verme davası karar hükmü, davalı tarafa hukuka aykırı saldırının son verilmesine yönelik emir içermektedir. Genel anlamda bu hüküm, içeriğin kaldırılması olmaktadır. Karada, sosyal mecralarda bulunan içeriklerin silinmesi, kitapların veya afişlerin kaldırılması şeklinde olabilmektedir³⁹.

3. Meydana Gelen Saldırının Hukuka Aykırı Olduğunun Tespiti Davası

TMK madde 25/1 ile birlikte getirilen son dava çeşidi saldırının hukuka aykırılığının tespit edilmesi davasıdır. Bahse konu davada, kanun maddesinde belirtildiği şekilde “sona ermiş olsa bile etkileri devam eden saldırının hukuka aykırılığının tespitini” davacı hâkimden isteyebilir. Hukuka aykırılığın tespiti davasında, hukuka aykırı fiilin devam etmiyor olması önemlidir, ayrıca bu dava, diğer davalardan farklı olarak bir tespit davasıdır.

TBK m.58 uyarınca tazminat talep edilmesi halinde, TMK m.25/1’e gidilmesine gerek kalmayacaktır, manevi tazminat hükmü halihazırda bir hukuka aykırılık tespiti de içerecektir⁴⁰. Hukuk Muhakemeleri Kanunu (HMK) m.106/2’ye göre; “Tespit davası açanın, kanunlarda belirtilen istisnai durumlar dışında, bu

²⁷ ÖZDEMİR, Hayrunnisa: Elektronik Haberleşme Alanında Kişisel Verilerin Özel Hukuk Hükümlerine Göre Korunması, Seçkin, Ankara 2009, s.189.

²⁸ AYAN, Mehmet/AYAN, Nurşen: Kişiler Hukuku, 9. Baskı, Yetkin Yayınları, Ankara 2020, s.138

²⁹ AKİPEK, Jale G./AKINTÜRK, Turgut/ATEŞ, Derya: Türk Medeni Hukuku Başlangıç Hükümleri Kişiler Hukuku C.1, 18. Baskı, Beta Yayıncılık, 2022, s.397.

³⁰ DURAL, Mustafa/ÖĞÜZ, Tufan: Türk Özel Hukuku Cilt II Kişiler Hukuku, 22.Baskı, Filiz Kitabevi, 2021, s.156.

³¹ KILIÇOĞLU, s.329.

³² AKKURT, s.385.

³³ DOĞAN, Murat: “İnternetteki Yayınla Kişilik Hakkının İhlaline Karşı Durdurma Davası (Yargıtay 4. Hukuk Dairesinin 8.2.2001 Tarihli E.755/K.U57 Sayılı Kararı Çerçevesinde)”, AÜEHFD, 7(2), 2003, s.392-393.

³⁴ SEROZAN, Rona: Medeni Hukuk – Genel Bölüm/ Kişiler Hukuku, 8. Bası, Onikilevha, 2018, s.95-96.

³⁵ KILIÇOĞLU, s.335-337.

³⁶ DOĞAN, s.392-393; KILIÇOĞLU, s.338.

³⁷ ŞAHANKAYA, s.538.

³⁸ AKKURT, 386.

³⁹ DOĞAN, s.396.

⁴⁰ AKKURT, s.390.

davayı açmakta hukuken korunmaya değer güncel bir yararı bulunmalıdır”. Böylece eda davasının açılmaması durumunda, tespit davası için hukuki menfaat bulunmayacağı açıktır⁴¹.

Mevcut dava, meydana gelmiş ve sonuçlanmış olan bir saldırının hukuka aykırılığını tespit etmeye yöneliktir. İnternet üzerinden yapılan hukuka aykırı saldırılar, genel anlamda sosyal medya platformlarından gerçekleştiği için burada meydana gelen saldırı aslında devam etmektedir. Ancak, internet üzerinden yapılan bir canlı yayında, bir kişinin, kişilik haklarını zedeleyecek bir hakarete bulunulmasında fiil gerçekleşmiş ve tamamlanmış olur. Bu sebeple canlı yayında yapılan saldırının hukuka aykırılığı tespit edilebilecektir. Mahkeme re’sen karar veremeyeceğinden, verilecek olan kararın yayımlanabilmesi için bunun ayrıca hâkime bildirilmesi şarttır⁴². Kararın yayımlanması için hüküm kurulduysa ve davalı bu hükmü yerine getirmediyse, hapisle tazyiki mümkündür⁴³.

4. Düzeltme veya Kararın Üçüncü Kişilere Bildirilmesi

İnternet vasıtasıyla kişilik hakkı ihlal edildiğinde, bu ihlal, yayını dinleyen ya da internet mecrasındaki yazıyı okuyan kişiler üzerinde belli bir etki bırakmaktadır. Her ne kadar yukarıda bahsettiğimiz üzere, bazı başvuru yolları ile yayınların engellenmesi, mevcut yayımların kaldırılması sağlanabilse de, insanlar üzerindeki etkisi kısacası zarara uğrayan kişi hakkında diğer insanlar nezdinde oluşan itibar zedelenmesinin tam anlamıyla düzelmesi mümkün olmayacaktır. TMK m.25/2 ile kişilere, bahsi geçen durumlar için bildirim ve yayımlama olanağı getirilmiştir. Kararın yayımlanması ve üçüncü kişilere bildirilmesi hükmü, zarar ve kusur şartının yokluğu sebebiyle kendine has bir eda hükmü niteliğinde değerlendirilmesi gerekebilmektedir⁴⁴.

Anayasa m.32’de kişilere cevap hakkı verilmiştir. TMK m.25/2’ye göre ise; “Davacı bunlarla birlikte, düzeltmenin veya kararın üçüncü kişilere bildirilmesi ya da yayımlanması isteminde de bulunabilir”. Görüldüğü üzere, Türk Medeni Kanununda, Anayasa ile uyumlu olarak bir düzenleme mevcuttur. TMK m.25/2 hükmünde ‘bunlarla birlikte’ kısmı dikkate alındığında söz konusu bildirim ve yayımlama olanağının, bahsi geçen diğer davalardan farklı bir dava olmadığı, diğer davalarla kullanılabilecek bir imkân olduğu sonucuna varılabilecektir. Her ne kadar önleme davası açısından uygulaması zor olsa da, devam eden saldırıya son verme ve saldırının tespiti davaları açısından bu yöntem daha uygun olacaktır⁴⁵. Ayrıca bu fıkradan anlaşılacağı üzere, hükmün uygulanması için dava tarafının hâkimden talepte bulunması gerekecektir, hâkim talep olmaması halinde bu yönde bir karar veremeyecektir.

Kararın üçüncü kişilere bildirim veya yayımı için mahkeme hükmü yazılırken, detaylı ve yoruma gerek bırakmayacak şekilde olmalıdır. Talep sonucunda karar verildiğinde, yayının gerçekleşme usulü, nasıl olacağı konusu ve zamanı gibi hususlar belirlenmelidir⁴⁶. Söz konusu davada, yayımlanacak metnin davayı açan tarafça hazırlanabilmesi imkânı mevcuttur ve hâkim tarafından direkt olarak hazırlanan bu metnin yayımlanmasına da karar verilebilir⁴⁷.

İnternet vasıtası ile yapılan kişilik haklarının ihlali, hangi platform üzerinden gerçekleşmişse, yine o platformdan bildirim ve yayının yapılması uygun olacaktır. Eğer yapılan ihlal, sosyal medya platformunda bir yazı ile gerçekleştiyse, aynı şekilde düzeltme yapılmalı, eğer bir video platformunda canlı yayın ile yapıldıysa, yine canlı yayımla düzeltilme yapılmalıdır. Bu konuda kanunda bir sınırlama bulunmamaktadır.

Kişilik haklarının ihlali sonrası, üzerinden uzun süre geçmesi durumunda, yapılan ihlalin toplum ve kişinin çevresindeki insanlar tarafından unutulmuş olma ihtimali sebebiyle, düzeltmenin yayımlanmasının gerekli olup olmadığı hususu değerlendirilmesi gereken bir durumdur. Böyle bir durumda, hâkimin taleple bağlı olmadığı, davacının böyle bir yayım halinde bundan yararının olup olmayacağını değerlendirmesi gerekmektedir⁴⁸.

IV. İNTERNET YOLUYLA KİŞİLİK HAKLARININ İHLALİ HALİNDE UYGULANACAK HUKUK

A. Genel Olarak

Bir hukuki ilişki veya olayın, birden çok ülkenin özel hukuk kuralları ile bağlantısının bulunması, milletlerarası özel hukuk ile ilgili sorunları ortaya çıkartır⁴⁹. Kanunlar ihtilafının ana temellerini bağlama konusu ve bağlama noktaları oluşturmaktadır. Bağlama konuları ve bağlama noktaları kavramlarıyla kanunlar ihtilafı hukukunu işletmek, internet gibi küresel çapta sınırlar olmadan hareket edebilen bir teknoloji açısından oldukça güç olabilecektir. Sosyal medya üzerinden yazılacak bir yazıda veya video platformlarından paylaşılan canlı yayınlarda bir hakaretin olması fiziki dünyada da sonuçlarını doğuracaktır. Bir ülkede internet vasıtasıyla yazılan bir yazının içeriği veya yapılan bir canlı yayının konusu, farklı bir ülkedeki kişi ya da kişileri çok çeşitli şekilde etkileyip zarar verebilecektir. Bilindiği üzere devletlerarasında,

⁴¹ KILIÇOĞLU, s.320; HELVACI, Serap: Türk ve İsviçre Hukuklarında Kişilik Hakkını Koruyucu Davalar (MK.md.24/a fıkra I / İMK md.28a fıkra I), Beta Yayınları, İstanbul 2001, s.133-134.

⁴² DURAL/ÖĞÜZ, s.157.

⁴³ OĞUZMAN/ELİÇİ/OKTAY-ÖZDEMİR, s.260.

⁴⁴ AKKURT, s.426.

⁴⁵ USTA, Oğuz.: Kişilik Hakları Bağlamında Unutulma Hakkı, Yayınlanmamış Doktora Tezi. Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2022, s.199.

⁴⁶ SERDAR, İlknur: Radyo ve Televizyon Yoluyla Kişilik Hakkının İhlali ve Kişiliğin Korunması. Seçkin Yayıncılık, Ankara 1999, s.264; KILIÇOĞLU, s.349, DURAL/ÖĞÜZ, s.157.

⁴⁷ KILIÇOĞLU, s.348-349.

⁴⁸ KILIÇOĞLU, s.349.

⁴⁹ NOMER, Ergin: Devletler Hususi Hukuku, 22. Bası, Beta Yayım, İstanbul 2017, s.5.

ifade hürriyeti ve kişilik hakları çatışması açısından farkı yaklaşımlar bulunmaktadır. Devletlerin bu konuda farklı yaklaşımları sebebiyle, milletlerarası özel hukuk hakkaniyetine aykırı sonuçlar doğması da muhtemeldir.

B. Vasıflandırma

Vasıflandırma hususunu incelemeye başlamadan önce, kısa olarak bağlama kuralının yapısını izah etmek yerinde olacaktır. Genel olarak her hukuk kuralında bulunan konu sebep ve emir unsurları bağlama kuralında da bulunmaktadır, bağlama kuralları, bağlama konusu, bağlama sebebi veya noktası, bağlanılan hukuk olmak üzere üç unsurdan oluşmaktadır. Vasıflandırma açısından önemli olan bağlama konusu ise; farklı hukuki fiil, olay, işlem ve ilişkileri ifade eden soyut hukuk kategorilerine verilen isimdir. En kısa tabirle bir olay ve ilişkinin hukuki karakterinden bağlama konusu anlaşılırken, "...bağlama konusunun belli bir hukuk nizamına tabi tutulmasında nazara alınan vakia..." ise bağlama noktasıdır. İhtilaflara uygulanacak olan yetkili hukuk belirlenirken, farklı hukuk kavramları kullanılmaktadır. Bağlama konusu açısından önemli olan bu kavramların hukuki karakterleri bilinmeden uygulanacak hukukun tespiti güçtür. Vasıflandırma açısından önemli olan mesele bağlama konusudur.

Yabancılık unsuru içeren uyuşmazlık konusu önüne gelen hâkimin ilk inceleyeceği konulardan biri vasıflandırma hususudur. Vasıflandırma hususu Milletlerarası Özel Hukuk ve Usul Hukuku Hakkında Kanun'da (MÖHUK) yer almamaktadır. Vasıflandırmayı kısa bir şekilde açıklamak gerekirse; bir hukuki müessesenin hukuki karakterini belirten bir kavram olduğunu söyleyebiliriz. Yabancılık unsuru içeren uyuşmazlıklarda vasıflandırma için ana amaç bağlama kuralını ortaya çıkarmaktır. Vasıflandırma sorunu incelenirken farklı durumlar ortaya çıkabilir. Bunlardan biri; bir hukuki ilişki ya da vakianın ayrı ayrı hukuk düzenleri tarafından farklı bir şekilde vasıflandırılmasıdır. Bu meseleyi açıklamak gerekirse;

"yabancılık unsuru taşıyan hukuki olay ve ilişkilere uygulanması söz konusu olan birden fazla hukukun, o hukuki olay ve ilişkiye ve bu ilişkileri düzenleyen kurallarda kabul edilen bağlama noktalarına farklı hukuki nitelik tanınmış olmasından doğan ihtilaflardır."

Bir diğeri ise; bağlama noktalarının, birbirinden farklı hukuk nizamlarında, farklı bir şekilde tanımlanmasıdır. Vatandaşlık, zararın meydana geldiği yer ya da ikametgâh gibi kavramlara yüklenen anlamlar ülkeden ülkeye değişiklik gösterebilecektir. İkametgâh kavramının Türk Hukukunda ve İngiliz Hukukunda farklı olarak nitelendirilmesi bu duruma örnek verilebilir. Vasıflandırmaya ilişkin başka bir problem ise; yetkili kılınan kuralın esasa mı yoksa usule mi ilişkin olduğudur, örneğin; zamanaşımı hususu Türk hukukuna göre esas ile ilgiliyken İngiliz hukukuna göre usul ile ilgilidir.

Vasıflandırma ile ilgili olarak, hâkimin hukukuna (lex fori), hüküm statüsüne (lex causae), mukayeseli hukuka göre ve kademeli ve milletler arası özel hukuk bakımından vasıflandırma olmak üzere beş temel çözüm önerisi ileri sürülmektedir. Ancak bazı durumlarda, bilhassa irade muhtariyetinde veya lex fori'nin tanımlamadığı hukuki kurumların mevcudiyetinde lex causae yetkili olabilecektir.

Günümüz teknolojisinde, internet üzerinden oldukça fazla kişilik hakkı ihlali gerçekleşmekte ve farklı ülkelerdeki bireyler, birbirleriyle rahatlıkla iletişime geçtiği için bu durum milletlerarası bir durum halini almaktadır, bu sebeple, devletler özel hukuku açısından böyle ihlallerin haksız fiil statüsüne mi yoksa şahsi statüye mi dahil edileceği sorusu önem arz etmektedir. Kişilik hakları ihlallerinde, bir menfaat anlaşmazlığı bulunmakta ve bunun sonucunda bu durumun tazmini ve düzeltilmesi talep edilmektedir, bu durum dahi haksız fiil statüsünde değerlendirme yapılması gerekliliğini göstermektedir. Şahsi statü genel manada bir kişinin hukuki bir düzendeki yerini, ehliyetini statüsünü tespit etmekte kullanılmaktadır, kişilik hakları her ne kadar kişiyle ilgili olsa da şahsi statü olarak değerlendirmek doğru olmayacaktır.

Kişilik haklarının internet vasıtası ile ihlali halinin Türk hukukunda haksız fiil statüsüne konulduğu açıkça söylenebilecektir. Özel bir haksız fiil türü olarak düzenlenen MÖHUK m.35'in uygulanmaması halinde, yani kişilik haklarının m.35'te belirtilen araçlarla ihlal edilmemesi halinde, haksız fiiller başlığı taşıyan MÖHUK m.34 uygulanacaktır.

C. Kişilik Haklarının İnternet Yoluyla İhlali Halinde Uygulanacak Hukuk

Teknolojinin gelişmesi ve iletişimin artmasıyla birlikte sanal dünyadaki bilgi akışıyla alakalı ihtilafların tabi olacağı hukuk nizamının belirlenmesi de oldukça zorlaşmıştır⁵⁰. İnternet vasıtası ile kişilik haklarının ihlali çatışması önüne gelen Türk Mahkemelerinin, kanunlar ihtilafı hukukunu uygulamaları için, çatışmada yabancılık unsurunun bulunması gerekir ancak internetin salt uluslararası alanda yaygın işleve sahip olması yabancılık unsuru için yeterli değildir, yabancılık unsurunun somut olayın içerisinde direkt olarak yer alması gerekmektedir⁵¹. Türk milletlerarası özel hukukunda kişilik haklarının internet ve özellikle sosyal medya vasıtasıyla ihlali halinde uygulanacak hukukun tayininde dikkate alınması gereken maddeler MÖHUK m.34 ve m.35'tir. Kişilik hakkının ihlalinin ne şekilde meydana geldiği madde tayininde önem arz etmektedir. MÖHUK m.35'te kişilik haklarının internet yolu ile ihlali halinde uygulanacak hukuk düzenlenmiştir. Maddenin başlığı kişilik haklarının ihlalinde sorumluluk şeklindedir ancak, maddenin birinci fıkrasında "Kişilik haklarının, basın, radyo, televizyon gibi medya yoluyla, internet veya diğer kitle iletişim

⁵⁰ AKİPEK, Şebnem/DARDAĞAN, Esra: "Sanal Ortamda Gerçekleşen Telif Hakkı İhlallerine Uygulanacak Hukuk". Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi 50(3), 2001, s.115-139.

⁵¹ UYANIK ÇAVUŞOĞLU, Ayfer: "İnternet Ortamında İşlenen Haksız Fiil Sorumluluğuna Uygulanacak Hukuk", Milletlerarası Hukuk ve Milletlerarası Özel Hukuk Bülteni, 22(2), 2011, s.967-998.

araçları ile ihlalden...” şeklinde bir düzenleme mevcuttur. Madde 35, kişi haklarının ihlalinin özel bir türü olduğundan, madde de belirtilen durumların dışında gerçekleşen hallerde m.34 uygulama alanı bulacaktır.⁵² Diğer bir ifadeyle, madde 35/1’de belirtilen bir yol dışında, kişilik haklarının ihlalinin söz konusu olması halinde, madde 34’te yer alan haksız fiil hükümleri devreye girebilecektir. MÖHUK m.35’in tatbiki için taraflar arasında sözleşmeye ait bir ilişki bulunmamalı ve kitle iletişim araçları ile ihlal meydana gelmelidir.⁵³

MÖHUK m.35 üç ayrı fıkradan meydana gelmektedir, birinci fıkra ihlalin meydana gelme şekli ile ilgili özel bir düzenleme ortaya koymuş ve zarar görenin seçimine göre uygulanacak hukuk tayininde bulunmuştur. Maddenin ikinci fıkrası, kişilik haklarının ihlali halinde cevap hakkı durumunun hangi ülke hukukuna tabi olduğundan bahsetmektedir. Maddenin üçüncü fıkrası ise; kişisel verilerle ilgili olarak kişilik haklarının ihlali halinde uygulanacak hukukun ne olacağını belirtmiştir.

Kişilik haklarının internet yolu ile ihlalinde uygulanacak hukuk, MÖHUK m.35/1’de zarar görenin seçimine bırakılmıştır. Buna göre ihlale uygulanacak hukuk, seçime göre MÖHUK m.35’te şu şekilde düzenlenmiştir:

- “a) Zarar veren, zararın bu ülkede meydana geleceğini bilecek durumda ise zarar görenin mutad meskeni hukuku,
b) Zarar verenin işyeri veya mutad meskeninin bulunduğu ülke hukuku veya
c) Zarar veren, zararın bu ülkede meydana geleceğini bilecek durumda ise zararın meydana geldiği ülke hukuku, uygulanır”.

Kanun koyucu, zarar görene kendi mutad meskeni hukukunu seçebilme hakkını vermiştir ancak bunu şarta bağlamıştır, bu şart zarar verenin zarar görenin ülkesinde, zararın meydana gelebileceğini bilecek durumda olmasıdır. Burada, sözleşmelerdeki gibi tarafların karşılıklı iradelerinin uyumu gerekliliği gibi bir durum mevcut değildir.⁵⁴ Her ne kadar burada bir tercih hakkı bulunsun da, sınırlanmış bir seçimin varlığından söz edilebilecektir. Zarar görenin ülkesinde, internet erişiminin mümkün olmaması veya zararın gerçekleştiği platformun, zarar görenin ülkesinde ulaşılabilir olmaması halinde, zarar gören mutad mesken hukukunu seçemeyecektir. Günümüzde internet üzerinden yapılan ihlaller genel olarak daha önce belirttiğimiz sosyal medya üzerinde yapıldığı için, popüler bir sosyal medya hesabı üzerinden hakaret veya karalama fiili işleyen birinin, bu fiilin dünyanın neredeyse her noktasında görülebileceğinin bilincinde olacaktır. Ayrıca özel olarak biri hedef alınarak yapılan hakaret veya karalama fiillerinde, haksız fiili işleyen, bu fiilin zarar görenin mutad meskeninde meydana gelmesini öngörebileceğinin kabulü gerekir.⁵⁵

Zarar gören, zarar verenin işyeri veya mutad mesken hukukunu, öngörebilme şartı aranmaksızın seçebilecektir. Söz konusu madde de, İnternet üzerinden yapılacak haksız fiillerde, zarar verenin lehine bir durum oluşabilecektir. Böyle bir durumda yayım yapacak olan kişilerin kendi lehine uygulanacak hukuku belirleme gücü ortaya çıkabilecektir.⁵⁶ Çünkü zarar veren, kendi ülkesinde ifade özgürlüğü sınırlarını ve mevcut hukuki düzenin farkında olacaktır ve zarar görenin ülkesindeki mevcut ifade özgürlüğü ve hukuki düzen dikkate alınmayacak ve zarar görenin o ülkedeki itibarının sağlıklı bir değerlendirilmeye tabi tutulması da oldukça güç olacaktır. Böyle bir durumda ifade özgürlüğü sınırlarının geniş olduğu ülkelerdeki internet kullanıcıları, hakaret ya da karalama fiillerini işlerken, zarar görenini kişilik haklarının ihlal olma ihtimalini daha az düşüneceklerdir.

Zarar gören, ihlal halinde zararın meydana geldiği ülke hukukunun uygulanmasını yine şartlı olarak seçebilecektir. Zarar veren bu zararın, zararın meydana geldiği ülkede oluşacağını öngörebiliyorsa bu seçim mümkün olacaktır. Tatbik edilecek hukuku belirleyen zarar yeri kavramı direkt olarak zarar yerini ifade etmekte, ihlal sonucu oluşan dolaylı zararların meydana geldiği yeri kastetmemektedir.⁵⁷ İnternetin, artık neredeyse dünyanın her yerinde kullanılabilir hale gelmesi, bir ülkede internet üzerinden yapılan bir yayının veya sosyal medya üzerinden paylaşılan bir düşüncenin, dünyadaki neredeyse her yere ve herkese ulaşma ihtimalini arttırmaktadır. Küresel çapta bilinen bir sosyal medya uygulamasında paylaşımında bulunan bir kişi, bu paylaşımın tüm dünyaya yayılacağını bilecektir. Bu durumda zararın dünyanın herhangi bir yerinde meydana geleceğini de göze almıştır. Böyle bir halde, zarar gören, kendi açısından en lehe hükümler olan ülkenin hukukunu rahatlıkla seçebilme ihtimali gündeme gelecektir. Küresel medya kuruluşlarının bu durumu lehe kullanma ihtimalleri yüksektir.⁵⁸ Ancak böyle bir durumun hakkaniyet açısından uygunluğu tartışmaya açık bir durumdur. Söz konusu durumda, hâkimin hem zarar gören kişinin bulunduğu yeri, hem en çok zararın görüldüğü ülkeyi, hem zarar veren kişinin bulunduğu ülkeyi dikkate alarak, zarar görenin seçimini de değerlendirerek en sıkı ilişkili hukuku tespit edip takdir yetkisini kullanmalıdır.

MÖHUK m.35’in tatbik edilebilmesi için, taraflar arasındaki çatışmanın bir sözleşme veya sebepsiz zenginleşmeden değil, medya, internet veya diğer kitle iletişim araçları vasıtası ile gerçekleşen haksız fiil sebebiyle meydana gelmesi gerekmektedir. Bunun sonucunda, sorumluluğun türü, zararın kapsamı, hukuka

⁵² TEKİNALP, Gülören/UYANIK ÇAVUŞOĞLU, Ayfer: Milletlerarası Özel Hukuk Bağlama Kuralları, 11. Bası, Vedat kitapçılık, İstanbul, 2011. s.465.

⁵³ TEKİN, Esra: Milletlerarası Özel Hukukta Kişilik Haklarının İnternet Yoluyla İhlalinde Sorumluluk, On İki Levha, İstanbul, 2021, s.209.

⁵⁴ ÇELİKEL/ERDEM, s.472.

⁵⁵ NOMER, s.369.

⁵⁶ TEKİN, s.269.

⁵⁷ ÖZEL, Sibel. (2021). Haksız Fiillere Uygulanacak Hukukun “Daha Sıkı İlişkili Hukuk” Temelinde Belirlenmesi. Public and Private International Law Bulletin, 41(2), s.483-515.

⁵⁸ TEKİN, s.282.

uygunluk nedenleri, illiyet, kast ve ihmâl ve ehliyet gibi meseleler haksız fiil statüsü kapsamında olacaktır⁵⁹.

Kişiler ve kurumlar, kendileri hakkında yapılan yanıltıcı ve yanlış haberler için cevap hakkını kullanabilecektir. Cevap hakkına ilişkin olarak MÖHUK m.35/2’de şu şekilde bir düzenleme yapılmıştır; “Kişilik haklarının ihlâlinde cevap hakkı, süreli yayınlarda, münhasıran baskının yapıldığı ya da programın yayınlandığı ülke hukukuna tâbidir”. Cevap hakkı, basın özgürlüğünün uygun bir şekilde kullanılmaması sebebiyle hakkı ihlâl edilen kişilere verilen bir haktır⁶⁰. Burada tayin edilecek hukuk, programın yapıldığı ülke hukukudur ve hakkı ihlâl edilen kişiye yayım özgürlüğünün tehlikeye atılmaması amacıyla seçim hakkı sunulmamıştır⁶¹. Cevap hakkına ilişkin olarak MÖHUK 35/2’de, MÖHUK m.35/1’den farklı olarak baskının veya programın yapıldığı ülke hukukundan bahsetmiştir. Fakat bu durum madde içeriğinde belirtildiği gibi süreli yayımlara ilişkin olup interneti kapsamamaktadır. İnternet 35/1’de kitle iletişim aracı olarak ifade edilmiştir. İnternetle ilgili olarak ortada bir kanun boşluğu bulunmaktadır. Kanaatimizce, MÖHUK’un 2007 yılında yürürlüğe girdiği düşünülünce, o tarihte sosyal medyanın ve internet üzerinden yapılan yayımların yaygın olmaması sebebiyle bu şekilde bir düzenleme ihtiyacı hissedilmemiştir.

MÖHUK m.35’in son fıkrası, “...kişisel verilerin işlenmesi veya kişisel veriler hakkında bilgi alma hakkının sınırlandırılması yolu ile kişiliğin ihlâl edilmesinden doğan taleplere...” ilişkin maddenin birinci fıkrasının uygulanacağını belirtmiştir. Buna göre; kişisel verilerin düzenlenmesi, değiştirilmesi, kaydedilmesi gibi durumlar sebebiyle ihlâl meydana geldiğinde zarar gören sınırlıda olsa seçim hakkına sahip olacaktır⁶².

D. Yabancı Hukukun Doğrudan Uygulanmaması Halleri

Yabancılık unsuru içeren bir ihtilafta, yabancı hukukun mevcut uyumsuzluğa uygulanmasını engelleyen haller, kamu düzeni ve doğrudan uygulanan kurallar olmak üzere iki gruba ayrılmaktadır.

Soyut bir kavram olan kamu düzeni zamana ve mekâna göre değişkenlik gösterebilecektir. Türk hukuku açısından da kamu düzeni kavramını açıklamak oldukça güçtür. Her ne kadar soyut ve açıklanması güç bir kavram olsa da, Yargıtay İçtihadı Birleştirme Genel Kurulu kamu düzeni kavramına ilişkin olarak bir tanımlamada bulunmuştur, verilen tanımda kamu düzeni şu şekilde anlatılmıştır;

“O halde, iç hukuktaki kamu düzeninin çerçevesi, Türk hukukunun temel değerlerine, Türk genel adap ve ahlak anlayışına, Türk kanunlarının dayandığı temel adalet anlayışına, Türk kanunlarının dayandığı genel siyasete, Anayasada yer alan temel hak ve özgürlüklere, milletlerarası alanda geçerli ortak prensip ve özel hukuka ait iyiniyet prensibine dayanan kurallara, medeni toplulukların müştereken benimsedikleri ahlak ilkeleri ve adalet anlayışının ifadesi olan hukuk prensiplerine, toplumun medeniyet seviyesine, siyasi ve ekonomik rejimine, insan hak ve özgürlüklerine aykırılık şeklinde çizilebilir”⁶³.

Yabancı unsur barındıran ihtilaflarda hâkim, yabancı hukukun uygulanmasının kendi bulunduğu ülkede adalet anlayışı ile bağdaşmayacak bir sonuç çıkaracağını öngörüyorsa yabancı hukuku uygulamaktan kaçınacaktır⁶⁴. Bu aşamada önemli olan, uygulanacak olan kuralın kendisi değil, kuralın uygulanması sonucunda oluşacak durumun hâkimin ülkesinde kamu düzenine aykırı olacak olmasıdır⁶⁵. MÖHUK m.5’e bakılacak olursa; “Yetkili yabancı hukukun belirli bir olaya uygulanan hükmünün Türk kamu düzenine açıkça aykırı olması hâlinde, bu hüküm uygulanmaz; gerekli görülen hâllerde, Türk hukuku uygulanır” ifadesi geçmektedir. Madde metninden görüleceği üzere kamu düzeni müdahalesinin sadece istisnai hallerde uygulanması uygun görülmüştür⁶⁶.

İnternet vasıtası ile kişilik haklarının ihlali hususunda kamu düzeninin hususunun gündeme geleceği nokta, ifade özgürlüğü ile kişi haklarının korunması arasındaki denge ile alakalı olması muhtemeldir⁶⁷. İfade hürriyeti de kişilik hakları da gerek ulusal gerekse uluslararası mahkemelerde güvence altına alınan haklardandır. Ancak farklı ülkeler bu iki kavramı değerlendirirken farklı sonuçlara ulaşabilecektir. Bir ülkede ifade özgürlüğü kapsamına girecek olan bir davranış, söz veya farklı bir eylem başka bir ülkede bir kişi ya da topluluğun haklarının ihlali anlamına gelebilecektir. Ancak söz konusu farklılıklar, daima kamu düzeni istisnasını gündeme getirmeyi gerektirecektir⁶⁸. İnternet vasıtası ile kişilik haklarının ihlali ile ilgili olarak kamu düzeninin gündeme geleceği bir diğer husus, tazminatın hesaplanması konusunda olabilecektir. Türk hukukunda, tazminat zarar giderici bir kurum olarak hukukumuzda yer aldığından, tazminat bir zenginleşme aracı olarak kabul edilmemektedir. Hukukumuzda cezalandırıcı tazminat müessesesi sadece belli başlı kanunlarda bulunmaktadır. Bazı ülke hukuklarında tazminat müessesesi ülkemizden farklı olarak ortaya çıkabilecektir. Ancak bu farklılık kamu düzeni istisnasını uygulamayı gerektirmeyecektir, bu durumda somut olayın şartları dikkate alınarak bir karara varılması gerekecektir⁶⁹.

Devletin, politik, sosyal ve iktisadi konulara müdahale etme gereğinden dolayı doğrudan uygulanan

⁵⁹ TURHAN, Turgut: Haksız Fiilden Doğan Kanunlar İhtilâfi Alanında İka Yeri Kuralı, Dayımlarlı Yayın, Ankara 1989, s.248-263.

⁶⁰ ÇELİKEL/ERDEM, s.472.

⁶¹ TEKİNALP, s.367.

⁶² TEKİNALP, s.368.

⁶³ YİBGK., 10.02.2012, E.2010/1, K.2012/1, RG: 20.09.2012-28417.

⁶⁴ DOĞAN, s.255.

⁶⁵ NOMER, s.162.

⁶⁶ NOMER, s.158; ŞANLI/ESEN; ATAMAN/FİĞANMEŞE, s.75-76.

⁶⁷ TEKİN, s.294.

⁶⁸ TEKİN, s.295.

⁶⁹ TEKİN, s.297.

normlar ortaya çıkmıştır⁷⁰. Devletlerin güçlenmesi ve istikrara kavuşması amacıyla bu tür kurallar ortaya çıkabilmektedir⁷¹. Bu kurallar, koruduğu menfaatler sebebiyle ve devletin organizasyonu ile alakalı olması sebebiyle diğer hukuki kurallardan farklıdır⁷². Doğrudan uygulanan kuralların ana amacından biri de kamu menfaatini korumaktır⁷³. Bu kurallar, uygulanacak hukukun, hâkimin hukukunun veya üçüncü bir ülkenin hukukunun kuralları da olabilecektir⁷⁴. Üçüncü bir ülkenin mevzuatının değerlendirilmesi, her durumda uygulanıp uygulanmayacağı, hangi durumlarda göz önüne alınacağı hususu oldukça önemlidir⁷⁵. Kuralın konuluş amacı, o kuralın doğrudan uygulanabilecek bir kural olup olmayacağını belirleyecek en önemli husustur. Bu kurallar uygulanması gereken hukukun, ihtilafa tatbik edilmesini kısmen veya tamamen engelleyebilecektir.

İnternet vasıtası ile kişilik haklarının ihlali hususunda, doğrudan uygulanan kurallar açısından gündeme gelecek ilk düzenleme 5651 sayılı İnternet Ortamında Yapılan Yayınların Düzenlenmesi ve Bu Yayınlar Yoluyla İşlenen Suçlarla Mücadele Edilmesi Hakkında Kanundur (5651 sayılı kanun). Bahsi geçen kanun, internet ortamında yapılan bir yayının farklı sebeplerle hukuka aykırı olması nedeniyle, erişimin engellenmesi ve/veya içeriğin çıkarılması usulleri hakkında düzenleme içermektedir. İçeriğin çıkartılması ve/veya erişimin engellenmesi nedenlerini kanun koyucu dört farklı açıdan düzenlemiştir. Bu düzenlemelerden birincisi, 5651 sayılı kanunun m.8/4'te düzenlenen "İçeriği birinci fıkrada belirtilen suçları oluşturan yayınlara ilişkin olarak içeriğin çıkarılması ve/veya erişimin engellenmesi kararı" durumunda. İkincisi, m.8/A'da düzenlenen:

"Yaşam hakkı ile kişilerin can ve mal güvenliğinin korunması, millî güvenlik ve kamu düzeninin korunması, suç işlenmesinin önlenmesi veya genel sağlığın korunması sebeplerinden bir veya bir kaçına bağlı olarak hâkim veya gecikmesinde sakınca bulunan hâllerde".

Üçüncüsü, kişilik haklarının ihlali halinde ve son olarak dördüncüsü özel hayatın gizliliğinin ihlali sebebiyle oluşacak durumlarda. Görüldüğü üzere kişilik haklarının internet ortamındaki bir yayımla ihlal edilmesi halinde erişimin engellenmesi ve/veya içeriğin çıkarılması kararı verilebilecektir. Ancak, 5651 sayılı kanunun 1. Maddesinde baktığımızda

"Bu Kanunun amaç ve kapsamı; içerik sağlayıcı, yer sağlayıcı, erişim sağlayıcı ve toplu kullanım sağlayıcıların yükümlülük ve sorumlulukları ile internet ortamında işlenen belirli suçlarla içerik, yer ve erişim sağlayıcıları üzerinden mücadeleye ilişkin esas ve usulleri düzenlemek"

şeklinde. Bahsi geçen kanun, internet vasıtası ile kişilik haklarının ihlali sonucunda sorumluluk ve tazminat hususunda değil, yayınlar için sınırlama ve tedbirle alakalı olduğu açıktır. Nitekim 5651 sayılı kanunun 9. Maddesinde internet ortamında yapılan bir yayım sonucu kişilik hakları ihlal edilen kişinin bu yayımla ilgili yaptırım elde edilmesine ilişkin başvuracağı yollar ve başvuru usulünden bahsedilmiştir.

V. SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

İnsanlığın gelişmesi ve ilerlemesi açısından son yüzyıl içerisinde gerçekleşen en önemli gelişme şüphesiz internettir. Tüm dünyadaki insanların gerçek anlamda birbirine bağlanmasını sağlayan bu teknoloji sayesinde, insanlar arasındaki iletişim ve haberleşme tarihte hiç olmadığı kadar artmış ve gelişmiştir. Çalışmamızın başlangıcında, internet ile ilgili teknik bilgiler verilerek gelişimi anlatılmış ve internetin en çok kullanım alanı olan sosyal medya hakkında bilgiler verilmiştir. İnternet, nispeten yeni ve sürekli gelişime açık bir alan olduğu için, hukuk kurallarının bu gelişmeleri takip etmesi daima zor olmuştur. İnternet ağının var olduğu her yerde, insanların böyle rahatlıkla iletişime geçmesinin, hukuku ilgilendiren meselelere yol açması kaçınılmazdır. Çalışmamızda, bu meselelerden biri olan, Türk Milletlerarası Özel Hukukunda kişilik haklarının internet ve özellikle sosyal medya vasıtasıyla ihlalinde uygulanacak hukukun tayini konusu ele alınmıştır.

Günümüzde kişilik haklarının en fazla ihlal edildiği alan internet ortamı ve sosyal medyalardır. Amerika'daki bir kişi interneti kullanarak, Avrupa'da ya da dünyanın farklı bir bölgesinde yaşayan kişinin, kişilik haklarını ihlal edebilecek durumdadır. Yaşadığı ülkenin dışında, farklı bir ülkeden yapılan bir fiil ile kişilik hakkı ihlal edilen kişinin, yargı erkine başvurduğunda, hangi hukuk nizamına tabii olacağı önemli bir sorundur. Dünyada bu konuda bir mevzuat birliği bulunmamaktadır. Bu sebeple her somut olayda, ulusal hukuklardaki kanunlar ihtilafı kuralları devreye girecektir. Ancak bahsedildiği üzere, internetin merkezi olamayan yapısı, her yerde olması, coğrafi sınırlardan bağımsız olması durumu, milletlerarası özel hukuk açısından problemler ortaya çıkarmaktadır. Bunlardan en önemlisi yabancılık unsurudur. İnternet doğası gereği küresel bir yapı olduğu için, internette yapılan her işlem için yabancılık unsuru vardır demek karmaşıklığa yol açacağından, somut olaylarda internet kullanımını dışında farklı unsurlara bakılması yerinde olacaktır. İnternette bağımsız olarak, kişilik haklarının ihlali hususunda milletlerarası özel hukuk açısından başka bir önemli hususta, kişilik haklarının statüsü ile ilgilidir. Bu tartışmada hukuk nizamlarının çoğunluğu kişilik haklarını haksız fiil statüsünde değerlendirmektedir. Gerçekten de kişilik haklarını, hakkaniyetsiz

⁷⁰ DOĞAN, s.276.

⁷¹ ŞANLI/ESEN; ATAMAN/FİGANMEŞE, s.314.

⁷² VURAL ÇELENK, Belkıs: "Yabancı Unsurlu İş Sözleşmelerinde For Devletinin Doğrudan Uygulanan Kurallarının Tespiti Ve Uygulanması", Yıldırım Beyazıt Hukuk Dergisi, (1), 2017. s.277-296.

⁷³ ERKAN, Mustafa: "MÖHUK Madde 31 Bağlamında Türk Hukukunda Doğrudan Uygulanan Kurallara Bakış", Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 15(2), 2011, s.81-121.

⁷⁴ TANRIBİLİR, Feriha Bilge: "5718 Sayılı Milletlerarası Özel Hukuk Ve Usul Hukuku Hakkında Kanun'un Genel Hükümlerinde Yapılan Değişiklikler Üzerine. Türkiye Barolar Birliği Dergisi", (87), 2010, s.195-227.

⁷⁵ TÜYSÜZ, Cemre: "Milletlerarası Ticari Tahkimde Üçüncü Devletin Doğrudan Uygulanan Kurallarının Tatbiki", Uyuşmazlık Mahkemesi Dergisi, (14). 2019, s.463-500.

sonuçlara sebebiyet vermemesi açısından da haksız fiil statüsünde değerlendirmek uygun olacaktır.

Türk Milletlerarası Özel Hukukunda, kişilik haklarının internet ve özellikle sosyal medya vasıtasıyla ihlali halinde MÖHUK m.35 hükmü tatbik edilecektir. Birinci fıkra, zarar görenin seçimine göre uygulanacak hukuk tayininde bulunmuştur. Maddenin ikinci fıkrası, cevap hakkı durumunun hangi ülke hukukuna tabi olduğundan bahsetmektedir. Maddenin üçüncü fıkrası ise; kişisel verilerle ilgili olarak uygulanacak hukukun ne olacağını belirtmiştir. Kanunlar ihtilafı kurallarında genel olarak ika yeri en fazla benimsenen bağlama noktalarından biridir. Ancak bu durum hakkı ihlal edilenlerin her zaman hakkaniyete yol açacak sonuçlara ulaştırmamaktadır.

Madde 35'te cevap hakkına ilişkin olarak internet hususu dikkate alınmamıştır. Kanaatimizce bunun sebeplerinden biri kanunun yürürlüğe girdiği tarih olan 2007 yılında Web 2.0 teknolojilerinin bugünkü gibi gelişmiş olmamasıdır. İnternet teknolojilerinin ilerleyen zamanlarda gelişeceği şüphesizdir. Gelecek yıllarda yeni kavramlar insanların lügatına eklenecek ancak hukuki düzenlemeler yine geri de kalacağı için ihtilaf çözümlerinde zorlanmalar meydana gelecektir. Bu sebeple gerek kanun koyucuların gerekse, teknoloji üreticilerinin düzenlemelerin yapılmasında daha hızlı davranmaları gerekecektir.

İnternet ortamı, geleneksel medya ve sosyal medya bilindiği üzere güçlü kuruluşların yönetiminde bulunmakta ve bu mecralarda meydana gelecek hukuksuzlukların sonuçlarını en aza indirmek amacıyla hareket etmektedirler. Bu sebeple hak ihlali halinde kendileri açısından en az zararlı hukuka tabi olmak için adımlar atmaktadırlar. Hakkı ihlal edilen tarafın, adil bir sonuca ulaşması açısından uygulanacak hukukunda adil bir şekilde seçilmesi gerekmektedir. Uygulanacak hukuk değerlendirilirken, somut olayda hem en sıkı ilişkili hukuk hem de hakkı ihlal edilen kişinin en çok mağduriyete uğradığı yer dikkate alınmalıdır. Bu sebeple hakkı ihlal edilen kişileri korumaya yönelik olarak düzenleme yapılması yerinde olacaktır.

Ulusal mevzuatlar dışında, yeknesaklaştırma çalışmalarını da değerlendirmek gerekecektir. Defaatle açıklandığı üzere, internet artık dünyanın her yerinde kullanılmakta ve insanları birbirine bağlamaktadır. Miyarlarca insanın iletişime geçtiği bir ortamdan kişilik hakkı ihlalinin meydana geleceği gerçeği izahtan varestedir. Bu sebeple kişilik haklarının internet ve özellikle sosyal medya vasıtasıyla ihlalinde uygulanacak hukuk açısından yeknesaklaştırma çalışması yapılması gerekmektedir. Böylelikle, gerek hakları ihlal edilen kişilerin korunması açısından daha faydalı adımlar atılacak, gerekse sorumluluktan kaçmak isteyen kuruluşlar açısından tedbir alınması daha da kolaylaşacaktır.

KAYNAKÇA

- AKKURT, Sinan Sami: Sosyal Medyada gerçekleşen İhlaller Karşısında Kişilik Hakkının Korunması, 3. Bası, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2023.
- AKİPEK, Jale G./AKINTÜRK, Turgut/ATEŞ, Derya: Türk Medeni Hukuku Başlangıç Hükümleri Kişiler Hukuku C.1, 18. Baskı, Beta Yayıncılık, 2022.
- AKİPEK, Şebnem/DARDAĞAN, Esra: "Sanal Ortamda Gerçekleşen Telif Hakkı İhlallerine Uygulanacak Hukuk", Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi 50(3), 2001, s.115-139.
- AYAN, Mehmet/AYAN, Nurşen: Kişiler Hukuku, 9. Baskı, Yetkin Yayınları, Ankara 2020.
- ÇELİKEL, Aysel/ERDEM, Bahadır: Milletlerarası Özel Hukuk, 14. Bası, Beta Yayın, İstanbul 2016.
- DAL, Nil Esra/DAL, Veysel, "Kişilik Özellikleri Ve Sosyal Ağ Sitesi Kullanım Alışkanlıkları: Üniversite Öğrencileri Üzerine Bir Araştırma", Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 6(11), 2014, s.144-162.
- DOĞAN, Murat: "İnternetteki Yayınla Kişilik Hakkının İhlaline Karşı Durdurma Davası (Yargıtay 4. Hukuk Dairesinin 8.2.2001 Tarihli E.755/K.U57 Sayılı Kararı Çerçevesinde)", AÜEHFD, 7(2), 2003, s.387-406.
- DOĞAN, Vahit: Milletlerarası Özel Hukuk, 6. Bası, Savaş Yayınevi, Ankara 2020.
- DURAL, Mustafa/ÖĞÜZ, Tufan: Türk Özel Hukuku Cilt II Kişiler Hukuku, 22.Baskı, Filiz Kitabevi, 2021, s.156.
- EKİCİ, Şerafettin: Bilişim ve Teknoloji Hukuku, 2. Bası, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2023.
- ERSÖZ, B: "Yeni Nesil Web paradigması: Web 4.0", Bilgisayar Bilimleri ve Teknoloji Dergisi, 1(2), 2020, s.58-56.
- ERKAN, Mustafa: MÖHUK Madde 31 Bağlamında Türk Hukukunda Doğrudan Uygulanan Kurallara Bakış, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 15(2), 2011, s.81-121.
- GÖĞER, Erdoğan: Devletler Hususi Hukuku, 4. Baskı Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, Ankara 1977.
- HELVACI, Serap: Türk ve İsviçre Hukuklarında Kişilik Hakkını Koruyucu Davalar (MK.md.24/a fıkra I / İMK md.28a fıkra I), Beta Yayınları, İstanbul 2001.
- KAPAN, Kaan/ÜNCEL, Rumeysa: "Gelişen Web Teknolojilerinin (Web 1.0- Web 2.0- Web 3.0) Türkiye Turizmine Etkisi", Safran Kültür Ve Turizm Araştırmaları Dergisi, 3(3), 2020, s. 276-289.
- KAPLAN, Andreas/HAENLEIN Michael, "Users of the World, Unite! The Challenges and Opportunities of Social Media", Business Horizons, 53(1), 2010, s.59-68.
- KAYA, Bedii Mehmet: İnternet Hukuku, 2. Bası, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul 2021.
- KILIÇOĞLU, Ahmet: Şeref, Haysiyet ve Özel Yaşama Basın Yoluyla Yapılan Saldırılarından Hukuksal Sorumluluk, 4. Bası, Turhan Kitabevi, Ankara 2013.
- NOMER, Ergin: Devletler Hususi Hukuku, 22. Bası, Beta Yayın, İstanbul 2017.
- O'REILLY, Tim: "What Is Web 2.0 Design Patterns and Business Models for the Next Generation of Software", 2005, <http://www.oreilly.com/pub/a/web2/archive/what-is-web-20.html>, (Erisim: 21.08.2023).
- OĞUZMAN, Kemal/SELİCİ, Özer/OKTAY-ÖZDEMİR, Saibe: Kişiler Hukuku (Geçek ve Tüzel Kişiler), 20. Bası, Filiz Kitabevi, İstanbul 2021.
- ÖZDEMİR, Hayrunnisa: Elektronik Haberleşme Alanında Kişisel Verilerin Özel Hukuk Hükümlerine Göre Korunması, Seçkin, Ankara 2009, s.189.

- ÖZDEN, Tuğba Aybükü: “1.0’dan 5.0’a Dünya: Web, Pazarlama, Endüstri Ve Toplum”, Journal of Business in the Digital Age, 5(1), 2022, s.29-44.
- ÖZEL, Sibel: Uluslararası Alanda Medya ve İnternette Kişilik Hakkının Korunması, Seçkin Yayın Evi Ankara, 2004.
- ÖZEL, Sibel: “İnternet Yoluyla Kişilik Hakları İhlallerinde Uygulanacak Hukuk Meselesi”, Milletlerarası Hukuk Ve Milletlerarası Özel Hukuk Bülteni, 24(1-2), 2004.
- ÖZEL, Sibel: “Haksız Fiillere Uygulanacak Hukukun ‘Daha Sıkı İlişkili Hukuk’ Temelinde Belirlenmesi”, Public and Private International Law Bulletin, 41(2), 2021, s.483-515.
- ÖZTÜRK, Necla: Milletlerarası Özel Hukukta Aile Kurma Amaçlı Evlilik Benzeri Yaşam Modelleri, Adalet Yayınevi, Ankara 2016.
- SERDAR, İlknur: Radyo ve Televizyon Yoluyla Kişilik Hakkının İhlali ve Kişiliğin Korunması, Seçkin Yayıncılık, Ankara 1999.
- ŞAHANKAYA, Sarp: “Karalama Fiilinin Kişilik Hakkının İhlali Kapsamında Değerlendirilmesi”, İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 14(2), 2023, s.526-541.
- ŞANLI, Cemal/ESEN, Emre/ATAMAN-FİGANMEŞE, İnci: Milletlerarası Özel Hukuk, 7. Bası, Beta Yayın, İstanbul 2019.
- SEROZAN, Rona: Medeni Hukuk – Genel Bölüm/ Kişiler Hukuku, 8. Bası, Onikilevha, 2018.
- TANRIBİLİR, Feriha Bilge: “5718 Sayılı Milletlerarası Özel Hukuk Ve Usul Hukuku Hakkında Kanun’un Genel Hükümlerinde Yapılan Değişiklikler Üzerine”, Türkiye Barolar Birliği Dergisi”, (87), 2010, s.195-227.
- TEKİN, Esra: Milletlerarası Özel Hukukta Kişilik Haklarının İnternet Yoluyla İhlalinde Sorumluluk, On İki Levha, İstanbul, 2021.
- TEKİNALP, Gülören: Milletlerarası Özel Hukuk Bağlama ve Usul Hukuku Kuralları, 13. Bası, Vedat Kitapçılık İstanbul, 2020.
- TEKİNALP, Gülören/UYANIK ÇAVUŞOĞLU, Ayfer: Milletlerarası Özel Hukuk Bağlama Kuralları, 11. Bası, Vedat kitapçılık, İstanbul, 2011. s.465
- TURHAN, Turgut: Haksız Fiilden Doğan Kanunlar İhtilâfi Alanında İka Yeri Kuralı, Dayınlarlı Yayıncılık, Ankara 1989.
- TÜYSÜZ, Cemre: “Milletlerarası Ticari Tahkimde Üçüncü Devletin Doğrudan Uygulanan Kurallarının Tatbiki”, Uyuşmazlık Mahkemesi Dergisi, (14), 2019, s.463-500.
- USTA, O.: Kişilik Hakları Bağlamında Unutulma Hakkı, Yayınlanmamış Doktora Tezi. Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2022.
- UYANIK ÇAVUŞOĞLU, Ayfer: “İnternet Ortamında İşlenen Haksız Fiil Sorumluluğuna Uygulanacak Hukuk”, Milletlerarası Hukuk ve Milletlerarası Özel Hukuk Bülteni, 22(2), 2011, s.967-998.
- VURAL ÇELENK, Belkis: “Yabancı Unsurlu İş Sözleşmelerinde For Devletin Doğrudan Uygulanan Kurallarının Tespiti Ve Uygulanması”, Yıldırım Beyazıt Hukuk Dergisi, (1), 2017, s.277-296.
- Web 1.0, 2.0, 3.0 ve 4.0’ın Tarihi (Ö. YILMAZ, Çev.), Maltepe Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi, 8(2), 2021, s.351-359.
- YEGEN, Ceren: “Demokratik ve Yeni Bir Kamusal Alan Olarak Sosyal Medya”, Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 1(2), 2013, s.119-135.
- ZEVKLİLER, Aydın: Kişiler Hukuku Gerçek Kişiler, Ankara 1981.

Yazar Beyanı | Author's Declaration

Mali Destek | Financial Support: Yazar Mehmet ÇOĞALAN, bu çalışmanın araştırılması, yazarlığı veya yayınlanması için herhangi bir finansal destek almamıştır. | Mehmet ÇOĞALAN, who is the author has not received any financial support for the research, authorship, or publication of this study.

Yazarların Katkıları | Authors's Contributions: Bu makale yazar tarafından tek başına hazırlanmıştır. | This article was prepared by the author alone.

Çıkar Çatışması/Ortak Çıkar Beyanı | The Declaration of Conflict of Interest/Common Interest: Yazar tarafından herhangi bir çıkar çatışması veya ortak çıkar beyan edilmemiştir. | No conflict of interest or common interest has been declared by the author.

Etik Kurul Onayı Beyanı | The Declaration of Ethics Committee Approval: Çalışmanın herhangi bir etik kurul onayı veya özel bir izne ihtiyacı yoktur. | The study doesn't need any ethics committee approval or any special permission.

Araştırma ve Yayın Etiği Bildirgesi | The Declaration of Research and Publication Ethics: Yazar, makalenin tüm süreçlerinde İnÜHFD'nin bilimsel, etik ve alıntı kurallarına uyduğunu ve verilerde herhangi bir tahrifat yapmadığını, karşılaşılabilecek tüm etik ihlallerde İnÜHFD'nin ve editör kurulunun hiçbir sorumluluğunun olmadığını ve bu çalışmanın İnÜHFD'den başka hiçbir akademik yayın ortamında değerlendirilmediğini beyan etmektedir. | The author declares that he complies with the scientific, ethical, and quotation rules of İnULR in all processes of the paper and that he does not make any falsification of the data collected. In addition, he declares that İnönü University Law Review and its editorial board have no responsibility for any ethical violations that may be encountered, and that this study has not been evaluated or published in any academic publication environment other than İnönü University Law Review.